

การอนุรักษ์และสืบสานวัฒนธรรมเพลงพื้นบ้านในจังหวัดสุพรรณบุรี เมืองสร้างสรรค์ด้านดนตรี

Preservation and perpetuation of culture of folk song in Suphanburi province, the city of creative music

ณกมล ปุณฺชเขตต์ทิกุล (Nakamon Punchakhetthikun) ¹ มงคล นาฏกระสูตร (Mongkol Natakasutra) ²

Received: October 25, 2025

Revised: November 8, 2025

Accepted: December 5, 2025

¹ Corresponding Author. E-mail: nakamon@pnru.ac.th

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาบริบทการอนุรักษ์และสืบสานวัฒนธรรมเพลงพื้นบ้านในจังหวัดสุพรรณบุรี เมืองสร้างสรรค์ด้านดนตรี 2) วิเคราะห์ปัจจัยที่ส่งผลต่อการดำเนินงาน และ 3) นำเสนอแนวทางการประยุกต์ใช้ที่เหมาะสมต่อการปฏิบัติงานจริง โดยใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative research) เก็บรวบรวมข้อมูลจากกลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key informants) จำนวน 60 คน ประกอบด้วย สมาชิกชุมชนผู้นักร้อง ผู้บริหารหน่วยงานภาครัฐ และบุคลากรทางการศึกษา เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ การสัมภาษณ์แบบไม่มีโครงสร้าง และการสนทนากลุ่ม (Focus group discussion) วิเคราะห์ข้อมูลด้วยการวิเคราะห์เนื้อหา (Content analysis) และการตีความเชิงระบบ

ผลการวิจัยพบว่า บริบทการอนุรักษ์เพลงพื้นบ้านมีความสัมพันธ์เชิงลึกกับโครงสร้างทางสังคม โดยเพลงพื้นบ้านทำหน้าที่เป็นทุนทางวัฒนธรรมและเครื่องมือทางสังคมในการหล่อหลอมอัตลักษณ์และความสามัคคี อย่างไรก็ตาม เมื่อโครงสร้างสังคมมีความซับซ้อนมากขึ้น ส่งผลให้บทบาทของเพลงพื้นบ้านลดน้อยลง ปัจจัยสำคัญที่ส่งเสริมการอนุรักษ์ในสภาวะปัจจุบัน

ประกอบด้วย การจัดทำระบบฐานข้อมูลวิจัย การบูรณาการความร่วมมือระหว่างภาครัฐและเอกชน และการบรรจุเนื้อหาในหลักสูตรสถานศึกษา การวิจัยครั้งนี้จึงนำเสนอแนวทาง "แบบจำลองทางสังคม" (Social model) เพื่อสร้างความเชื่อมโยงระหว่างเครือข่ายสังคมผ่านการบูรณาการหลักสูตร กิจกรรม และนโยบายที่มีความสอดคล้องเชิงโครงสร้าง เพื่อให้สามารถนำไปปฏิบัติได้อย่างเป็นรูปธรรมและยั่งยืน

คำสำคัญ: การอนุรักษ์วัฒนธรรม, เพลงพื้นบ้าน, เมืองสร้างสรรค์ด้านดนตรี, แบบจำลองทางสังคม, จังหวัดสุพรรณบุรี

Abstract

The purposes of this research were: 1) to examine the context of folk song cultural preservation and inheritance in Suphan Buri, a UNESCO Creative City of Music; 2) to analyze factors influencing its implementation; and 3) to propose practical guidelines for effective application. This study employed a qualitative research methodology. Data were collected from 60 key informants, including members of cultural preservation communities, public sector executives, and educational personnel. The research instruments comprised unstructured interviews and focus group

^{1, 2} คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์,

มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนคร.

Faculty of Humanities and Social Sciences,

Phranakhon Rajabhat University.

discussions. Data were analyzed using systematic content analysis and interpretation.

The findings revealed that folk song preservation is profoundly intertwined with social structures. Historically, folk songs functioned as "cultural capital" and "social tools" that fostered community identity and unity. However, increasing social complexity has led to a noticeable decline in these roles. Key success factors for contemporary preservation include systematic research databases, integrated public-private partnerships, and the inclusion of folk music in educational curricula. Consequently, this research proposes a "Social Model" aimed at reconnecting fragmented social units. This model integrates curricula, activities, and policies within a structural framework to ensure practical and concrete implementation.

Keywords: cultural preservation, folk songs, creative city of music, social model, Suphan Buri

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

การประกาศให้สุพรรณบุรีเป็นเมืองสร้างสรรค์ของยูเนสโกในฐานะตัวเร่งการอภิปรายทางวัฒนธรรม เมื่อวันที่ 31 ตุลาคม พ.ศ. 2566 จังหวัดสุพรรณบุรีได้รับการประกาศจากองค์การยูเนสโกให้เป็น "เมืองสร้างสรรค์ด้านดนตรี" (The City of Creative Music) ซึ่งเป็นหนึ่งในสมาชิกเครือข่ายเมืองสร้างสรรค์ของยูเนสโก (UNESCO Creative Cities Network: UCCN) ซึ่งปัจจุบันมีจำนวน 295 เมืองทั่วโลก สถานะอันทรงเกียรตินี้มีใช้เพียงแค่การยอมรับทางสากล แต่ยังเป็นการผลักดันให้เกิดการอภิปรายเชิงนโยบายและปฏิบัติการครั้งสำคัญภายในจังหวัด เพื่อใช้ "พลังของ Soft Power" ที่มีอยู่ในอัตลักษณ์ทางดนตรีและวัฒนธรรมท้องถิ่นในการสร้างโอกาสทางเศรษฐกิจและสังคมที่ยั่งยืน (UNESCO, 2023)

ความเป็นเลิศด้านดนตรีของสุพรรณบุรีมีรากฐานมาจากประวัติศาสตร์อันยาวนาน เป็นเสมือน "อู่อารยธรรมเพลงและดนตรีที่สำคัญของประเทศ" ซึ่งหล่อหลอมวิถีชีวิตของผู้คนลุ่มน้ำท่าจีนหรือ "ลุ่มน้ำสุพรรณ" มาอย่างต่อเนื่องตั้งแต่เกิดจนตาย เพลงพื้นบ้านอัน

หลากหลาย เช่น เพลงอีแซว เพลงน้อย และเพลงลำตัดล้วนเป็นส่วนหนึ่งของสินทรัพย์ทางวัฒนธรรมที่แข็งแกร่งของจังหวัด นอกจากนี้ สุพรรณบุรียังเป็นบ้านเกิดของครูเพลง ศิลปินแห่งชาติ และนักร้องลูกทุ่งชื่อดังมากมาย อาทิ แม่ขวัญจิต ศรีประจันต์, ไผ่พจน์ เพชรสุพรรณ, พุ่มพวง ดวงจันทร์ ไปจนถึงศิลปินร่วมสมัยอย่าง น้าแอ๊ด คาราบาว และตูน บอดี้สแลม การได้รับการยอมรับจากยูเนสโกจึงเป็นโอกาสสำคัญในการต่อยอดมรดกทางดนตรีเหล่านี้ให้เป็นที่ประจักษ์ในระดับโลกมากยิ่งขึ้น

ความยั่งยืนของการอนุรักษ์ แม้จะได้รับการยกย่องจากเวทีระดับโลก แต่งานวิจัยในอดีตและข้อมูลเชิงประจักษ์ในปัจจุบันกลับสะท้อนให้เห็นถึงความอ่อนแอเชิงนโยบายและสังคม การศึกษาที่ผ่านมาได้ยืนยันถึงบทบาทของเพลงพื้นบ้านในฐานะเครื่องมือทางวัฒนธรรมที่เชื่อมโยงชุมชนและสร้างอัตลักษณ์ท้องถิ่นอย่างมีนัยสำคัญ (กาญจนา แสงเงิน และสุวิทย์ ธีรศาศวัต, 2565) อย่างไรก็ตาม การเปลี่ยนแปลงทางสังคมที่รวดเร็ว ความนิยมในสื่อบันเทิงสมัยใหม่ และการขาดแคลนผู้สืบทอด ทำให้เพลงพื้นบ้านเหล่านี้กำลังถูกกลืนและเสี่ยงต่อการสูญหาย ชุมชนท้องถิ่นประสบปัญหาหาความสนใจของเยาวชนที่ลดลง และการสนับสนุนด้านทรัพยากรที่ยังไม่เพียงพอต่อการอนุรักษ์อย่างเป็นระบบ

จากปัญหาดังกล่าว จึงเกิด "ช่องว่าง" ของการศึกษาที่จำเป็นต้องมีการเร่งหามาตรการที่ครอบคลุมเพื่อเชื่อมโยงมรดกทางวัฒนธรรมอันทรงคุณค่านี้เข้ากับบริบทของเมืองสร้างสรรค์ งานวิจัยชิ้นนี้จึงมุ่งเข้ามาเติมเต็มช่องว่างนี้ โดยไม่เพียงแต่จะศึกษาถึงบทบาทของวัฒนธรรมในสังคมต่อนักวิชาการอย่าง ญะญูณี ทองดี (2560) ได้กล่าวถึงมรดกภูมิปัญญาในฐานะฐานคิดของการพัฒนา หรือดังที่ กาญจนา แสงเงิน และ สุวิทย์ ธีรศาศวัต (2565) ได้ศึกษาถึงความผูกพันของเพลงพื้นบ้านกับชุมชน แต่ยังจะวิเคราะห์ลึกถึงปัจจัยเชิงโครงสร้างที่ซับซ้อน และเสนอแนวทางปฏิบัติที่เป็นรูปธรรมเพื่อขับเคลื่อนการอนุรักษ์ในฐานะโครงการทางสังคมอย่างแท้จริง

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาบริบทการอนุรักษ์และการสืบสานวัฒนธรรมเพลงพื้นบ้านในจังหวัดสุพรรณบุรี เมืองสร้างสรรค์ด้านดนตรี
2. เพื่อวิเคราะห์ปัจจัยที่ส่งผลต่อการอนุรักษ์และสืบสานวัฒนธรรมเพลงพื้นบ้านในจังหวัดสุพรรณบุรี
3. เพื่อนำเสนอแนวทางการอนุรักษ์และสืบสานวัฒนธรรมเพลงพื้นบ้านที่เหมาะสมและสอดคล้องกับบริบทของเมืองสร้างสรรค์ด้านดนตรี

ขอบเขตของการวิจัย

ขอบเขตการวิจัยเน้นการเก็บข้อมูลเชิงคุณภาพในพื้นที่จังหวัดสุพรรณบุรี โดยใช้กลุ่มผู้ให้ข้อมูลหลักจากสามภาคส่วนที่เกี่ยวข้อง ได้แก่ สมาชิกชุมชนผู้นักร้องเพลงพื้นบ้าน ผู้บริหารหน่วยงานราชการ และบุคลากรทางการศึกษา เพื่อให้ได้มุมมองที่รอบด้านและครอบคลุม

การทบทวนวรรณกรรม

บทบาทพื้นฐานของวัฒนธรรมพื้นบ้าน

การวิเคราะห์บทบาทของวัฒนธรรมพื้นบ้านในอดีตสามารถทำความเข้าใจได้ผ่านมุมมองของทฤษฎีทางสังคมวิทยาและมานุษยวิทยา โดยในสังคมที่มีโครงสร้างเรียบง่าย เพลงพื้นบ้านมิได้เป็นเพียงศิลปะการแสดง แต่เป็นรากฐานของ "ความเป็นหนึ่งเดียวของชุมชน" งานวิจัยระบุว่าเพลงพื้นบ้านทำหน้าที่เป็น "ทุนทางวัฒนธรรม" ที่ร้อยรัดผู้คนให้เป็นอันหนึ่งอันเดียวกันอย่างเข้มแข็ง บทบาทดังกล่าวสอดคล้องกับแนวคิดของ Émile Durkheim ที่อธิบายถึง "จิตสำนึกร่วม" (Collective consciousness) ซึ่งเป็นค่านิยมและความเชื่อที่สมาชิกในสังคมยึดถือร่วมกันผ่านพิธีกรรมและสัญลักษณ์ต่างๆ เพื่อสร้างความสามัคคีทางสังคม (Social solidarity) เพลงพื้นบ้านจึงเป็นรูปธรรมหนึ่งของเครื่องมือทางสังคมที่ช่วยจัดระเบียบและหล่อหลอมอัตลักษณ์ของชุมชนให้คงอยู่

นอกจากนี้ การทำความเข้าใจมิติเชิงลึกของเพลงพื้นบ้านยังสามารถพิจารณาได้จากแนวคิด "การพรรณนาอย่างหนาแน่น" (Thick description) ของ Geertz (1973) โดยการศึกษาไม่ได้หยุดอยู่แค่การบรรยายถึงท่วงทำนองหรือเนื้อร้อง แต่ลงลึกไปถึง

ความหมายเชิงสัญลักษณ์ที่เพลงพื้นบ้านมีต่อชุมชน การที่เพลงพื้นบ้านในสุพรรณบุรีเชื่อมโยงกับวิถีชีวิตเกษตรกรรม การทำนา และเทศกาลประเพณีต่างๆ แสดงให้เห็นว่าเพลงเหล่านี้เป็นระบบสัญลักษณ์ที่ช่วยให้ผู้คนในท้องถิ่นสร้างความเข้าใจต่อโลกของตนเองได้อย่างลึกซึ้ง

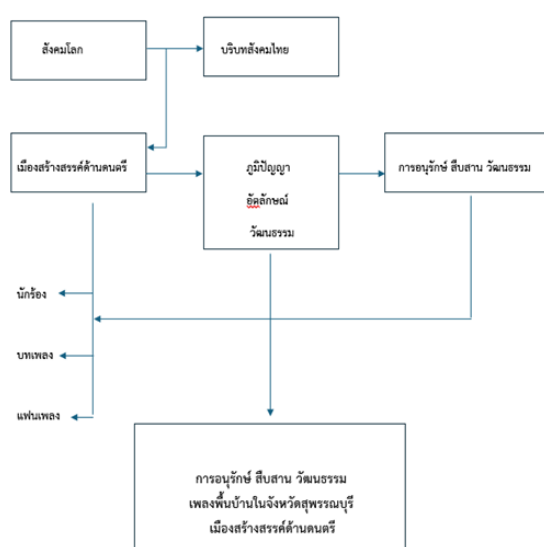
การทำความเข้าใจบริบทสมัยใหม่ โลกาภิวัตน์และเมืองสร้างสรรค์

เมื่อบริบททางสังคมเปลี่ยนไปสู่ความซับซ้อนและ โลกาภิวัตน์ บทบาทของเพลงพื้นบ้านก็ลดลง งานวิจัยอธิบายว่า สังคมสมัยใหม่มีหน่วยย่อยที่แยกกระจาย มีความสัมพันธ์ที่ซับซ้อน และมีค่านิยมที่หลากหลาย ปรากฏการณ์นี้สามารถวิเคราะห์ได้ผ่านกรอบแนวคิด "ภูมิทัศน์ทางวัฒนธรรม" (Scapes) ของ Appadurai (1996) ซึ่งอธิบายถึงการเคลื่อนย้ายของผู้คน เทคโนโลยีการเงิน สื่อ และความคิดเห็นที่ไหลเวียนไปทั่วโลก ในบริบทนี้ การที่เยาวชนหันมาสนใจเพลง K-pop หรือสื่อบันเทิงสมัยใหม่อื่นๆ เป็นผลมาจากอิทธิพลของ mediascapes ที่สร้าง ideoscapes ใหม่ๆ และทำลาย ethnoscapes หรืออัตลักษณ์ท้องถิ่นดั้งเดิม การอนุรักษ์เพลงพื้นบ้านจึงไม่อาจเป็นกระบวนการที่เกิดขึ้นเองตามธรรมชาติได้อีกต่อไป แต่ต้องเป็นการแทรกแซงทางสังคมอย่างมีกลยุทธ์

ขณะเดียวกัน สถานะ "เมืองสร้างสรรค์ด้านดนตรี" ของยูเนสโก ยังผลักดันให้ต้องพิจารณาแนวคิดเชิงเศรษฐกิจวัฒนธรรมร่วมด้วย ดังที่ Florida (2002) ได้เสนอแนวคิด "ชนชั้นสร้างสรรค์" (Creative class) ที่มองว่าทุนทางวัฒนธรรมเป็นปัจจัยสำคัญในการขับเคลื่อนเศรษฐกิจและสังคม และแนวคิด "การท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์" (Creative tourism) ของ Richards and Raymond (2020) ที่เน้นการบูรณาการวัฒนธรรมกับการท่องเที่ยวเพื่อสร้างมูลค่าเพิ่ม งานวิจัยนี้จึงต้องก้าวข้ามข้อจำกัดของแนวคิดเหล่านี้ที่ยังขาดความเชื่อมโยงที่ชัดเจนกับเพลงพื้นบ้านไทย โดยการนำเสนอแนวทางเชิงปฏิบัติที่สามารถนำมารศกทางวัฒนธรรมมาเป็นเครื่องมือในการพัฒนาเศรษฐกิจได้อย่างยั่งยืน

กรอบแนวคิดการวิจัย

งานวิจัยนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative research) ผู้วิจัยกำหนดกรอบแนวคิดการวิจัยตามแนวคิด/ทฤษฎีของ การอนุรักษ์วัฒนธรรม (Cultural conservation theory), การสืบสานวัฒนธรรม (Cultural transmission theory) และ กรอบแนวคิดเมืองสร้างสรรค์ ของยูเนสโก (UNESCO Creative City Framework) ประกอบด้วย บริบทของการอนุรักษ์และสืบสาน ปัจจัยที่ส่งผลต่อการอนุรักษ์และสืบสาน และแนวทางการอนุรักษ์และสืบสาน โดยมีรายละเอียดดังนี้

ภาพประกอบ 1 กรอบแนวคิดการวิจัย

งานวิจัยนี้กำหนดกรอบแนวคิดการวิจัยตามแบบจำลองบูรณาการที่สะท้อนถึงความสัมพันธ์อันซับซ้อนระหว่างปัจจัยภายในและภายนอก โดยแบ่งการวิเคราะห์ออกเป็น 4 มิติ ได้แก่ มิติภายในของปัจเจกบุคคล (I), มิติภายนอกของปัจเจกบุคคล (IT), มิติภายในของกลุ่มหรือชุมชน (WE), และมิติภายนอกของกลุ่มหรือชุมชน (ITS) กรอบแนวคิดนี้เป็นเครื่องมือในการทำความเข้าใจว่าการอนุรักษ์ที่ยั่งยืนจำเป็นต้องอาศัยการทำงานที่ประสานกันอย่างรอบด้านในทุกมิติ

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยนี้ใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพ เพื่อศึกษาการอนุรักษ์และสืบสานวัฒนธรรมเพลงพื้นบ้านในจังหวัดสุพรรณบุรี พื้นที่การวิจัย คือ จังหวัดสุพรรณบุรี และการคัดเลือกผู้ให้ข้อมูลหลักใช้วิธีการ

คัดเลือกแบบเจาะจง (Purposive sampling) โดยพิจารณาจากผู้ที่มีความเกี่ยวข้องโดยตรงและมีความเชี่ยวชาญในประเด็นการวิจัย ได้แก่ สมาชิกชุมชนผู้อนุรักษ์เพลงพื้นบ้าน จำนวน 20 คน ผู้บริหารหน่วยงานราชการ จำนวน 20 คน และบุคลากรทางการศึกษา จำนวน 20 คน รวมทั้งหมด 60 คน

เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลประกอบด้วย 3 ชนิด ได้แก่ แบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง ประเด็นการสนทนากลุ่ม และประเด็นการระดมสมอง ซึ่งผู้วิจัยสร้างขึ้นจากการศึกษาแนวคิดทฤษฎี เอกสาร และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ข้อมูลที่ได้ถูกนำมาวิเคราะห์เชิงคุณภาพด้วยวิธีการวิเคราะห์เนื้อหา (Content analysis) และใช้หลักการตรวจสอบข้อมูลแบบสามเส้า (Triangulation) เพื่อยืนยันความน่าเชื่อถือและความถูกต้องแม่นยำของข้อมูล

ผลการวิจัย

1. บริบททางสังคมที่เปลี่ยนแปลงไปของเพลงพื้นบ้าน

1.1 การเกิดขึ้นของเพลงพื้นบ้าน:

บทบาทในอดีต ผลการศึกษาชี้ให้เห็นว่าบริบทของการอนุรักษ์เพลงพื้นบ้านขึ้นอยู่กับโครงสร้างทางสังคมที่เพลงดำรงอยู่ในอดีต สังคมสุพรรณบุรีมีลักษณะเป็นสังคมชนบทและเกษตรกรรมที่มีโครงสร้างไม่ซับซ้อน ผู้คนมีความสัมพันธ์ใกล้ชิดกันและมีความผูกพันด้วยวัฒนธรรมอย่างเข้มแข็ง ในสภาพแวดล้อมเช่นนี้ เพลงพื้นบ้านจึงเกิดขึ้นและทำหน้าที่เป็น "ทุนทางวัฒนธรรม" ที่เป็นเอกลักษณ์ของชุมชน บทบาทของเพลงพื้นบ้านในยุคนี้คือการเป็น "เครื่องมือทางสังคม" ที่ร้อยรัดผู้คนให้เป็นหนึ่งเดียวกัน สร้างความสามัคคี และเป็นภาพสะท้อนของตัวตนร่วมที่สมาชิกในชุมชนสร้างขึ้นมา เพลงพื้นบ้านจึงมีสถานะเป็นส่วนหนึ่งของชีวิต ไม่ได้ถูกแยกออกเป็นเพียงศิลปะการแสดงที่ต้องมีผู้เข้ามาอนุรักษ์โดยเฉพาะ

1.2 การเสื่อมถอยของบทบาทในปัจจุบัน

ความจำเป็นของการแทรกแซง เมื่อสังคมมีความซับซ้อนและแยกย่อยมากขึ้น บทบาทของเพลงพื้นบ้านในฐานะเครื่องมือทางสังคมก็ลดลงตามไปด้วย การเปลี่ยนแปลงทางสังคมและเทคโนโลยีทำให้เกิดค่านิยมใหม่ๆ และความนิยมในสื่อบันเทิงสมัยใหม่

เช่น เพลงป๊อป หรือ K-pop ส่งผลให้เพลงพื้นบ้านถูกละเลยและเสี่ยงต่อการสูญหาย ผู้ให้ข้อมูลหลักให้ความเห็นว่าในปัจจุบัน เพลงพื้นบ้านได้แยกตัวออกมาเป็นส่วนหนึ่งต่างหากจากสังคม ทำให้การอนุรักษ์ต้องเปลี่ยนจากกลไก "การรักษาความสมดุลตามธรรมชาติ" ในอดีตมาสู่ "ปฏิบัติการเชิงรุก" ที่ต้องมีการสร้างและฟื้นฟูขึ้นมาใหม่ ความท้าทายนี้แสดงให้เห็นว่าเพลงพื้นบ้านไม่สามารถดำรงอยู่ได้ด้วยตัวเองอีกต่อไป หากขาดการสนับสนุนและการมีส่วนร่วมอย่างเป็นระบบจากทุกภาคส่วน

2. ปัจจัยสำคัญสำหรับการอนุรักษ์ในยุคปัจจุบัน ผลการวิจัยระบุปัจจัยสำคัญ 4 ประการที่ส่งผลต่อการอนุรักษ์เพลงพื้นบ้านในยุคปัจจุบัน ปัจจัยเหล่านี้ไม่เพียงแต่เป็นองค์ประกอบที่แยกจากกัน แต่ยังมีความเชื่อมโยงกันอย่างเป็นระบบเพื่อนำไปสู่การอนุรักษ์ที่รอบด้าน ได้แก่

2.1 การมีข้อมูลและการวิจัยที่ชัดเจนและเป็นระบบ การอนุรักษ์จำเป็นต้องอาศัยข้อมูลเชิงประจักษ์ที่เป็นปัจจุบันเพื่อทำความเข้าใจอิทธิพลที่แท้จริงของเพลงพื้นบ้านที่มีต่อชุมชน ผู้ให้ข้อมูลหลักเน้นย้ำว่าการมี "ฐานข้อมูล" ที่เกิดจากการสำรวจและวิจัยอย่างเป็นระบบจะช่วยให้การตัดสินใจและดำเนินกิจกรรมการอนุรักษ์เป็นไปอย่างถูกทิศทาง

2.2 การทำงานร่วมกันอย่างบูรณาการ ปัจจัยที่สำคัญที่สุดคือการบูรณาการความร่วมมือระหว่างหน่วยงานที่เกี่ยวข้องทั้งภาครัฐและเอกชนในทุกกระดับ ตั้งแต่นโยบายไปจนถึงกิจกรรม ผู้ให้ข้อมูลจากภาครัฐเสนอว่าควรมีการกำหนดหน่วยงานหลักที่รับผิดชอบและประสานงานกับหน่วยงานอื่นๆ เพื่อให้แผนงานและงบประมาณสอดคล้องประสานกันอย่างเป็นหนึ่งเดียว

2.3 การบรรจุหลักสูตรในชั้นเรียน การปลูกฝังความรู้และคุณค่าของเพลงพื้นบ้านให้กับเยาวชนอย่างเป็นทางการผ่านหลักสูตรการศึกษาเป็นแนวทางที่มีประสิทธิภาพอย่างยิ่ง ผู้ให้ข้อมูลหลักหลายท่านเสนอว่าควรมีการบรรจุวิชาเพลงพื้นบ้านไว้ในหลักสูตรตั้งแต่ระดับปฐมวัยจนถึงอุดมศึกษา เพื่อให้เยาวชนได้ซึมซับทั้งในเชิงวิชาการและจิตใจ

2.4 ความเชื่อมโยงของปัจจัย ปัจจัยทั้งสามข้างต้นมีความเชื่อมโยงกันและเสริมพลังซึ่งกันและกัน การมีข้อมูลที่ชัดเจนจะนำไปสู่การวางแผนนโยบายที่ถูกต้อง (ปัจจัย 1 → ปัจจัย 2) นโยบายที่ชัดเจนจะผลักดันให้เกิดการบูรณาการในหลักสูตรการศึกษา (ปัจจัย 2 → ปัจจัย 3) และการทำงานร่วมกันนี้จะนำไปสู่การอนุรักษ์เพลงพื้นบ้านอย่างรอบด้าน

3. แบบจำลองทางสังคมเพื่อการอนุรักษ์ที่นำเสนอ จากผลการวิจัยข้างต้น สามารถนำมาสังเคราะห์เป็น "แบบจำลองทางสังคม" (Social model) เพื่อการอนุรักษ์และสืบสานวัฒนธรรมเพลงพื้นบ้านในจังหวัดสุพรรณบุรี แบบจำลองนี้มีหัวใจสำคัญคือการใช้เพลงพื้นบ้านเป็นแกนกลางในการ "สร้างความเชื่อมโยงระหว่างหน่วยสังคมที่แยกย่อย" โดยการบูรณาการกิจกรรม หลักสูตร และนโยบายให้มีความสอดคล้องและสามารถนำไปปฏิบัติได้อย่างเป็นรูปธรรม แบบจำลองนี้สามารถแสดงให้เห็นในรูปของกรอบบูรณาการสี่มิติ (Quad-integral framework) ดังภาพประกอบ 2 ที่เชื่อมโยงปัจจัยและแนวทางปฏิบัติที่ได้รับจากผู้ให้ข้อมูลหลักในทุกระดับ โดยมีรายละเอียดดังตาราง 1

ตาราง 1 กรอบแนวคิดแบบจำลองทางสังคมเพื่อการอนุรักษ์เพลงพื้นบ้านสุพรรณบุรี

มิติของแบบจำลอง	คำอธิบาย	ปัจจัยและความท้าทาย จากงานวิจัย	ข้อเสนอแนะเชิงปฏิบัติ จากผู้เชี่ยวชาญ
I: ภายในปัจเจกบุคคล (Individual-Internal)	ความรู้สึก ความเชื่อ และ แรงบันดาลใจส่วนตัวที่มีต่อ เพลงพื้นบ้าน	ความสนใจของเยาวชน ลดลง; ขาดแรงจูงใจในการ เป็นศิลปินพื้นบ้านรุ่นใหม่	1. ถ่ายทอดความรู้ผ่าน การเรียนดนตรีไทย ประยุกต์ 2. สร้างแรงบันดาลใจจาก เรื่องราวศิลปินแห่งชาติ
IT: ภายนอกปัจเจกบุคคล (Individual-External)	ทรัพยากรเชิงวัตถุและ เครื่องมือที่ใช้ในการสืบ ทอด	ขาดการบันทึกข้อมูลอย่าง เป็นระบบ; งบประมาณ สนับสนุนไม่เพียงพอ	1. สร้างคลังข้อมูลดิจิทัล/ แอปพลิเคชัน (e-book) 2. จัดตั้งศูนย์เรียนรู้เพลง พื้นบ้าน 3. จัดสรรงบประมาณ ส่งเสริมกิจกรรมใน โรงเรียน
WE: ภายในกลุ่ม/ชุมชน (Collective-Internal)	ความสามัคคี การมีส่วน ร่วม และความภาคภูมิใจ ร่วมกัน	สังคมแยกย่อย ขาด กิจกรรมเชื่อมโยงกัน; ขาด การทำงานร่วมกันระหว่าง ภาคส่วน	1. จัดอบรมสตรีท้องถิ่นให้ ร้องเพลงพื้นบ้าน 2. สร้างคณะทำงานร่วม ระหว่างภาครัฐ-เอกชน 3. ใช้ภาษาถิ่นสุพรรณฯ เป็นเครื่องมือเชื่อมโยง ชุมชน
ITS: ภายนอกกลุ่ม/ชุมชน (Collective-External)	กิจกรรม นโยบาย และ โครงสร้างเชิงปฏิบัติการ	ขาดการบูรณาการ นโยบาย; กิจกรรมไม่ ต่อเนื่อง ขาดเวทีแสดง	1. บรรจุเพลงพื้นบ้านใน หลักสูตรท้องถิ่น 2. จัดงานเทศกาลและ ประกวดเพลงพื้นบ้าน ประจำปี 3. สร้างช่องทาง TikTok/YouTube เผยแพร่เพลงพื้นบ้าน 4. บูรณาการการอนุรักษ์ เข้ากับนโยบายเมือง สร้างสรรค์

แบบจำลองนี้แสดงให้เห็นว่าการอนุรักษ์เพลงพื้นบ้านต้องเป็นการทำงานอย่างครบวงจรและบูรณาการ โดยการสร้างความผูกพันทางใจของปัจเจกบุคคล (I) ต้องควบคู่ไปกับการจัดเตรียมเครื่องมือและทรัพยากร (IT) และทั้งหมดนี้จะเกิดขึ้นได้จากการทำงานร่วมกันของชุมชน (WE) ซึ่งสุดท้ายแล้วจะสะท้อนออกมาในรูปของกิจกรรมและนโยบายที่จับต้องได้ (ITS)

สรุปและอภิปรายผล

ผลการวิจัยครั้งนี้ไม่ได้มองการอนุรักษ์เพลงพื้นบ้านเป็นเพียงการรักษาศิลปะโบราณเท่านั้น แต่ได้เปลี่ยนมุมมองให้เห็นว่าเพลงพื้นบ้านเป็น "ทุนทางวัฒนธรรม" และ "เครื่องมือทางสังคม" ที่มีบทบาทสำคัญในการบูรณาการสังคมที่แยกย่อยให้กลับมาเชื่อมโยงกันอีกครั้ง การอภิปรายผลจะพิจารณาจากประเด็นสำคัญดังต่อไปนี้

1. การปรับเปลี่ยนบทบาทของเพลงพื้นบ้านจากการเป็นส่วนหนึ่งของสังคมสู่การเป็นเครื่องมือในการบูรณะสังคม

ในอดีต เพลงพื้นบ้านคือ "จิตวิญญาณ" ของคนสุพรรณบุรี มันเป็นสัญลักษณ์ร่วมของชุมชนที่ทำหน้าที่จัดระเบียบและผูกพันสมาชิกเข้าด้วยกันโดยธรรมชาติ การดำรงอยู่ของเพลงพื้นบ้านจึงหมายถึงการดำรงอยู่ของความเป็นคนสุพรรณบุรี อย่างไรก็ตาม ในยุคที่สังคมมีความซับซ้อนมากขึ้น บทบาทเชิงหน้าที่ของเพลงพื้นบ้านในฐานะ "สายใยทางสังคม" ได้ลดลง (รุ่งโรจน์ สุวรรณโคตร, 2564; วัฒนา พรหมมานนท์, 2562) สิ่งนี้ทำให้การอนุรักษ์ต้องเปลี่ยนจากการปล่อยให้ไปตามธรรมชาติ (passive preservation) มาสู่การสร้างกิจกรรมเชิงปฏิบัติการ (active preservation) ซึ่งเป็นความพยายามที่จะใช้เพลงพื้นบ้านเป็นแกนกลางในการสร้างปฏิสัมพันธ์และฟื้นฟูความสัมพันธ์ในชุมชนขึ้นใหม่ การอนุรักษ์ในยุคปัจจุบันจึงเป็นกระบวนการที่สลับซับซ้อนและมีจุดประสงค์เชิงสังคมมากกว่าในอดีต

2. ความจำเป็นเชิงดิจิทัล การปรับตัวในยุคภูมิทัศน์ทางสื่อที่เปลี่ยนแปลง

งานวิจัยนี้ได้ข้อค้นพบที่น่าสนใจเกี่ยวกับการนำเทคโนโลยีมาประยุกต์ใช้เพื่อการอนุรักษ์ ผู้ให้ข้อมูลหลักหลายท่านให้ความเห็นว่าควรใช้สื่อดิจิทัลสมัยใหม่ เช่น TikTok และ YouTube ในการเผยแพร่เพลงพื้นบ้านและนำมาประยุกต์ในแนวเพลงสมัยใหม่ เช่น ฮิปฮอปหรือลูกทุ่งอินดี้ แนวทางนี้ท้าทายแนวคิดการอนุรักษ์แบบดั้งเดิมที่เน้นการรักษาต้นแบบดั้งเดิมเพียงอย่างเดียว การปรับเปลี่ยนรูปแบบ (form) ของเพลงเพื่อให้เข้าถึงคนรุ่นใหม่ได้ง่ายขึ้น โดยยังคงแก่นสาร (content) หรือหน้าที่ (function) ทางวัฒนธรรมไว้ จึงเป็นยุทธศาสตร์ที่จำเป็นต่อการอยู่รอดของเพลงพื้นบ้านในยุคโลกาภิวัตน์ แนวคิดนี้สอดคล้องกับทฤษฎีภูมิทัศน์

ทางวัฒนธรรมของ Appadurai (1996) ที่ชี้ให้เห็นว่าวัฒนธรรมเป็นสิ่งที่มิพลวัตและสามารถปรับตัวตามกระแสโลกได้ โดยไม่ต้องสูญเสียความหมายดั้งเดิมไปทั้งหมด

3. บทบาทของการศึกษา การสถาปนาอัตลักษณ์ในบริบทใหม่

การเน้นย้ำถึงการบรรจุเพลงพื้นบ้านไว้ในหลักสูตรการเรียนการสอนตั้งแต่ระดับปฐมวัยจนถึงอุดมศึกษา ถือเป็นกลไกที่สำคัญอย่างยิ่งในการอนุรักษ์ในยุคสมัยใหม่ เนื่องจากกลไกการถ่ายทอดทางวัฒนธรรมแบบไม่เป็นทางการในครอบครัวและชุมชนได้เสื่อมถอยลงไปแล้ว การศึกษาจึงเข้ามาทำหน้าที่เป็นช่องทางเชิงสถาบันที่จะถ่ายทอดความรู้ ทักษะ และคุณค่าของเพลงพื้นบ้านให้กับเยาวชนอย่างเป็นระบบ (นพรัตน์ แสงเจริญ, 2561) ซึ่งผู้ให้ข้อมูลระบุว่า การเรียนรู้เรื่องราวของท้องถิ่นตนเองอย่างดีจะช่วยให้เยาวชนเกิดความภาคภูมิใจในอัตลักษณ์และสามารถนำความรู้ไปต่อยอดในวิชาชีพของตนเองได้ การศึกษาจึงไม่ได้เป็นเพียงการให้ความรู้ แต่เป็นการสถาปนาอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมที่มั่นคงและยั่งยืนให้แก่คนรุ่นใหม่

4. ความสมดุลระหว่างการอนุรักษ์และการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์

การที่สุพรรณบุรีได้รับการยกย่องเป็นเมืองสร้างสรรค์ด้านดนตรี เป็นโอกาสในการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมเพื่อสร้างรายได้ให้กับชุมชน อย่างไรก็ตาม การนำเพลงพื้นบ้านไปใช้ในเชิงพาณิชย์โดยขาดการควบคุมอาจนำไปสู่ความเสี่ยงของการทำให้วัฒนธรรมกลายเป็นสินค้าหรือ "การแสดง" สำหรับนักท่องเที่ยวเพียงอย่างเดียว ซึ่งอาจทำให้สูญเสีย "ความจริงแท้" (authenticity) ของวัฒนธรรมไปได้ แนวคิดนี้สอดคล้องกับ

MacCannell (1999) ที่กล่าวถึง "การแสวงหาความจริง" ในการท่องเที่ยว ซึ่งนักท่องเที่ยวมักมองหาประสบการณ์ที่แท้จริงจากชุมชน การอนุรักษ์จึงต้องมุ่งเน้น การมีส่วนร่วม ของชุมชน (Community participation) และการให้ชุมชนเป็นเจ้าของกระบวนการในการวางแผนและจัดการการท่องเที่ยว เพื่อให้การอนุรักษ์ยังคงคุณค่าดั้งเดิมไว้พร้อมกับสร้างประโยชน์ทางเศรษฐกิจอย่างสมดุลและยั่งยืน (สุพรรณิ ธีระกุล, 2560; วีระศักดิ์ สุขสำราญ, 2565)

บทสรุป: งานวิจัยนี้ได้ให้ภาพที่ครอบคลุมและลึกซึ้งเกี่ยวกับการอนุรักษ์และสืบสานวัฒนธรรมเพลงพื้นบ้านในจังหวัดสุพรรณบุรี โดยยืนยันถึงการเปลี่ยนแปลงจากบทบาทเดิมที่เป็น "ส่วนหนึ่งของสังคม" สู่การเป็น "เครื่องมือทางสังคม" ที่ต้องได้รับการฟื้นฟูอย่างตั้งใจในยุคปัจจุบัน โดยผลการศึกษาดังกล่าวสำคัญ 4 ประการ ได้แก่ การมีข้อมูลที่ชัดเจน การบูรณาการร่วมกันของทุกภาคส่วน การบรรจุในหลักสูตรการศึกษา และความเชื่อมโยงของปัจจัยเหล่านี้ ที่เป็นรากฐานของการดำเนินงาน และได้นำเสนอ "แบบจำลองทางสังคม" ที่ใช้เพลงพื้นบ้านเป็นแกนกลางในการสร้างความเชื่อมโยงและบูรณาการสังคมที่แยกย่อยให้กลับมาเป็นหนึ่งเดียวกันอีกครั้ง

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะเชิงปฏิบัติ

เพื่อให้การอนุรักษ์และสืบสานวัฒนธรรมเพลงพื้นบ้านในสุพรรณบุรีเป็นไปอย่างยั่งยืนและสอดคล้องกับบริบทเมืองสร้างสรรค์ด้านดนตรี จึงมีข้อเสนอแนะเชิงปฏิบัติต่อหน่วยงานที่เกี่ยวข้องดังนี้

1.1 ด้านนโยบายและการบริหารจัดการ

1) จัดตั้งศูนย์ข้อมูลกลาง ควรจัดตั้ง "ศูนย์ส่งเสริมและอนุรักษ์เพลงพื้นบ้านแต่ละชาติพันธุ์" เพื่อรวบรวมองค์ความรู้และงานวิจัยเกี่ยวกับเพลงพื้นบ้านอย่างเป็นระบบในรูปแบบดิจิทัล

2) สร้างคณะทำงานถาวร ควรสร้างคณะทำงานร่วมระหว่างภาครัฐ ภาคเอกชน และสถาบันการศึกษาเพื่อวางแผนและดำเนินกิจกรรมการอนุรักษ์อย่างต่อเนื่อง

3) บูรณาการแผนงานและงบประมาณ ควรกำหนดนโยบายและแผนปฏิบัติการที่ชัดเจน โดยให้การอนุรักษ์เป็นส่วนหนึ่งของแผนพัฒนาจังหวัดและแผนการท่องเที่ยวประจำปีเพื่อให้การสนับสนุนมีความต่อเนื่อง

1.2 ด้านการศึกษาและการมีส่วนร่วมของเยาวชน

1) พัฒนาหลักสูตรการศึกษา ควรบรรจุวิชาเพลงพื้นบ้านไว้ในหลักสูตรท้องถิ่นของโรงเรียนตั้งแต่ระดับปฐมวัยถึงมหาวิทยาลัย เพื่อปลูกฝังความรักและความเข้าใจในวัฒนธรรม

2) ใช้สื่อดิจิทัลในการถ่ายทอด สร้างแพลตฟอร์มออนไลน์ เช่น TikTok และ YouTube เพื่อเผยแพร่เพลงพื้นบ้านร่วมสมัย รวมถึงการสร้างแอปพลิเคชันหรือ e-book เพื่อเป็นเครื่องมือการเรียนรู้ที่เข้าถึงง่ายสำหรับเยาวชน

3) จัดกิจกรรมในสถานศึกษา ควรจัดตั้งชมรมเยาวชนรักเพลงพื้นบ้าน และจัดโครงการ "ห้องเรียนหนึ่งเพลงพื้นบ้าน" เพื่อให้นักเรียนได้ศึกษาและแสดงผลงานเพลงพื้นบ้านอย่างต่อเนื่อง

1.3 ด้านชุมชนและความยั่งยืนทางเศรษฐกิจ

1) ส่งเสริมบทบาทของชุมชน ควรกำหนดให้ชุมชนเป็นแกนหลักในการจัดกิจกรรมที่หลากหลาย เช่น งานเทศกาล "สุพรรณเพลงบ้านเฮา" และเวที "ไหว้ครูเพลงพื้นบ้าน" ประจำปี เพื่อให้เกิดการมีส่วนร่วมอย่างแท้จริง

2) สร้างมูลค่าทางเศรษฐกิจ ควรเชื่อมโยงเพลงพื้นบ้านเข้ากับการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมและภูมิปัญญาท้องถิ่นอื่นๆ เพื่อสร้างรายได้ให้กับชุมชนอย่างยั่งยืน เช่น การขายผลิตภัณฑ์ที่มีแรงบันดาลใจจากเพลงพื้นบ้าน

3) สร้างแรงบันดาลใจให้ศิลปินรุ่นใหม่ ควรสนับสนุนการประกวด "ดาวรุ่งลูกสุพรรณ" เพื่อสร้างเวทีให้ศิลปินรุ่นใหม่ได้แสดงความสามารถและเห็นโอกาสในการสืบสานอาชีพ

2. ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

2.1 การประเมินประสิทธิผลของแบบจำลอง ควรมีการศึกษาเชิงทดลองหรือเชิงประเมินผลเพื่อวัดประสิทธิผลของแบบจำลองทางสังคมที่นำเสนอ หลังจากมีการนำไปปฏิบัติใช้จริงในท้องถิ่น เพื่อประเมินผลกระทบเชิงปริมาณและคุณภาพที่เกิดขึ้น

2.2 บทบาทของสื่อดิจิทัลเชิงลึก ควรมีการศึกษาเฉพาะเจาะจงเกี่ยวกับบทบาทของสื่อดิจิทัลในการเผยแพร่เพลงพื้นบ้าน โดยวิเคราะห์ว่าการใช้แพลตฟอร์มสมัยใหม่ เช่น TikTok มีผลกระทบต่อบุคคลดนตรีและคุณค่าทางวัฒนธรรมอย่างไร และนำไปสู่การอนุรักษ์ที่ผิวเผินหรือการสืบทอดที่แท้จริงในกลุ่มเยาวชน

เอกสารอ้างอิง

กาญจนา แสงเงิน, และ สุวิทย์ ชีรสาดิ. (2565).

รูปแบบการอนุรักษ์และพัฒนาแหล่งพื้นบ้าน
จังหวัดสุพรรณบุรี เพื่อมุ่งสู่การเป็นเมือง
สร้างสรรค์ด้านดนตรีขององค์การยูเนสโก.
วารสารศิลปกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น,
14(2), 162–186.

ณัฐินี ทองดี. (2560). เศรษฐกิจพอเพียง: รากฐาน
การอนุรักษ์มรดกทางวัฒนธรรมในภาค
ตะวันออกเฉียงเหนือสู่การท่องเที่ยวโดยชุมชน
อย่างยั่งยืน. วารสารวิทยาการจัดการ
มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่, 12(1), 35–58.

นพรัตน์ แสงเจริญ. (2561). การอนุรักษ์วัฒนธรรม
ในยุคดิจิทัล. วารสารการจัดการภาครัฐ,
15(3), 89–105.

รุ่งโรจน์ สุวรรณโคตร. (2564). การเปลี่ยนแปลงทาง
สังคมและผลกระทบต่อวัฒนธรรมดนตรีพื้นบ้าน.
วารสารสังคมวิทยาและมานุษยวิทยา,
24(1), 121–140.

วัฒนา พรหมมานนท์. (2562). เพลงพื้นบ้าน:
เครื่องมือทางสังคมในอดีตและความท้าทายใน
ปัจจุบัน. วารสารวิจัยวัฒนธรรม, 30(2), 55–72.

วีรศักดิ์ สุขสำราญ. (2565). การมีส่วนร่วมของชุมชน
ในการพัฒนาที่ยั่งยืน. วารสารการพัฒนาชุมชน,
21(2), 40–58.

สุพรรณิ ชีระกุล. (2560). นโยบายวัฒนธรรมและการ
นำไปปฏิบัติในพื้นที่ท้องถิ่น. วารสารนโยบาย
สาธารณะ, 14(1), 78–95.

Appadurai, A. (1996). *Modernity at large: Cultural
dimensions of globalization*. University of
Minnesota Press.

Florida, R. (2002). *The rise of the creative class:
And how it's transforming work, leisure,
community, and everyday life*. Basic Books.

Geertz, C. (1973). *The interpretation of cultures:
Selected essays*. Basic Books.

MacCannell, D. (1999). *The tourist: A new theory
of the leisure class*. University of California
Press.

Richards, G., & Raymond, C. (2000). Creative
tourism. *ATLAS News*, 23, 16–20.

UNESCO. (2023). *Reimagining education for
sustainable futures: Global education
monitoring report 2023*. UNESCO Publishing.
<https://unesdoc.unesco.org/ark:/48223/pf0000385020>